

19/2

I fråga om kungafonden

har ett steg, visserligen ett mycket litet steg, tagits i rätt riktning. Envoyén Joen Lagerberg, känd för sin älskvardhet och sina kulturintressen, har utsetts att motta förfrågningar och framställningar i hithörande ärenden, och justitierådet Nils von Steyern har fått i uppdrag att biträda konungen vid deras slutliga handläggning. Man synes nu utgå från att ansökningar skall kunna ställas till fonden, även om det påstås bäst överensstämma med dess syfte att utdelningen sker oberoende av ansökan. I själva verket är det absurt att tänka sig att kungen utan förslag eller framställningar utifrån skulle kunna sköta utdelningen på ett rimligt sätt; i stort sett måste man därför erkänna ansökningsvägen, såvida man inte vill systematiskt ersätta ansökningar med förord och värdjanden av privat natur och därmed ge hela förfarandet en prägel av godtycke. Vidare förklaras att uttalanden av sakkunniga kommer att inhämtas i frågor rörande fondens disponerande. Det borde vara självfallet att dessa sakkunniga, vare sig de är institutioner eller personer, namngavs och att deras yttranden blev offentliga. Om inte en

sådan ordning införes kan man fortfarande med skäl tala om hemlighetsmakeri och en fortsatt lek med tomte- och julklappstanken.

20/2

Sekundära tvistepunkter skall jag behandla med några få ord; de lär inte intressera många läsare. Mr O'Donnell framträder inte som katolicismens försvarare i sitt förord, och det har jag heller inte påstått. Men han gör det på en rad ställen i sin bok, såsom då han skildrar ateismens fruktansvärda följder (t. ex. sid. 55, 65, 91) och då han utdömer den moderna protestantismen som inspirationskälla (sid. 257). De tankar om dogmens och symbolens uppkomst som han tillvitar mig är jag alldeles främmande för;

de tycks mig lika meningslösa som vad mr O'Donnell själv säger i ämnet.

Det är tre moment i mr O'Donnells framställning — i boken likaväl som i artikeln — som jag i främsta rummet vill diskutera. De är enligt min mening tvivelaktiga eller ohållbara; de är också av stort allmänt intresse.

1. Mr O'Donnell vill förmå religionens kritiker att inte "fnysa med onyanserad fiendlighet", utan visa "varsam aktning". Själva uttrycken är sådana att man måste säga: "Ja visst, förlåt mig", ty vem vill "fnysa med onyanserad fiendlighet"? Men uppenbarligen menas något sakligt klarare och viktigare. Det talas om att "en gemensam och fruktansvärd fiende" hotar, och därför skulle den konflikt det här gäller biläggas eller åtminstone avblåsas. Det är tydligen kommunismen som avses, och mr O'Donnell företräder helt enkelt den mycket ordinära tanken att vi alla, kristna och ateister, katoliker och protestanter, konservativa och radikala skall "hålla hop" för att avvärja den. Om med "hålla hop" menas politisk samverkan mot det kommunistiska hotet, är jag ense. Om därmed menas — vilket här rimligen måste vara fallet — en intellektuell vapenvila, är jag djupt oense. Skulle vår debatt sjunka ned till en gemensam kritik av kommunismen, skulle vi dölja våra meningsskiljaktigheter för att förete ett slags falsk enhetsfront, då hade kommunismen verkligen besegrat oss och framkallat den likriktning som den själv företräder.

2. Att dogmen och dikten i många fall är uttryck för samma idéer eller känslor eller myter finner jag självklart. Vi kan knappast tala, än mindre dikta, utan att snudda vid eller påverkas av tankar som i andra sammanhang tjänar som murstenar i dogmer. Ord som Gud, nåd, kors, lidande, skuld, försoning är genomsyrade av denna dubbelhet. Vad jag reagerar mot är två saker. Dels den systematiska tendensen till skytteltrafik mellan orden som symbol och orden som dogm. Ena ögonblicket betyder Gud något så allmänt att var och en kan kallas religiös — det godas idé eller det bästa hos oss själva ell. dyl. —, andra ögonblicket en skapare, som fortfarande styr världen och är tillgänglig för böner. Jag tror inte att folk är ur stånd att skilja mellan dessa ting; jag har svårt att komma ifrån intrycket av skoj då bildade och reflekterande människor förevisar begreppet i dessa skiftande meningar och säger sig tala om samma sak. Dels den närstående tendensen att undvika klart besked om vad man menar. Här tycks mig protestantismen mera benägen att komma ifrån problemen genom dunkla omskrivningar — som i sin fruktan att verka orimliga blir meningslösa — medan katolicismen med ett slags råhet vägrar att diskutera det fantastiska. Då Mauriac eller Greene säger sig tro på jungfru Marias himmelsfärd — menar de då saken konkret och ordinarie som enkelt folk, eller menar de blott att de tror på

(men inte tänker på) allt vad kyrkan förkunnar, eller arbetar de med någon hemlighetsfull symbolik, för fin och invecklad för att företes för populasen?

3. Enligt mr O'Donnell skulle protestantismen inte duga som inspiration. "En sant katolsk diktares styrka som diktare är att han tar dikten i dess högsta syftning på allvar." Annorlunda är det med protestantismen, "som är död nedanför midjan, som döjer korset, vägrar Guds moder tillbedjan, inte känns vid de heligas samfund och lägger tonvikten snarare på det förnuftiga än på det mystiska".

Satsen synes mig tvivelaktig på många sätt. En rad stora diktares tycks, för att nämna en enkel invändning, kunna reda sig utan all religion (om ej med religion menas känsla, fantasi, värderingar, moral och allt sådant), medan andra är protestanter av skilda schatteringar. Men här vidrörs dock en fråga som borde kunna realistiskt belysas. Av samtidens stora författare med religiös inriktning är de mest berömda katoliker, ofta konvertiter till katolicismen. Varpå beror detta? Försök att besvara den frågan borde kunna göras mera nyanserade och preciserade än det nyss citerade påståendet.

HERBERT TINGSTEN